

Gårds- og stedsnavnet Asak

Av Tore Falkenhaus 19-08- 2017

Kapittel 1.

Asak i Skedsmo sett fra Kjus

Til Asak

*Jeg så deg i kvellinga fra høgda ved Kjus.
Du lå der langs hellinga med hus etter hus
nå i kveldsola så vidunderlig skjønn
med skogen bakom - så frodig og grønn*

Kristian Haugli 1932

Asak-navnet og tolkningen av dette har interessert lingvister i snart 160 år. Hvorfor har dette navnet vekket slik interesse? Kanskje har man ant at gårdene har en spesiell historie og at navnet kunne fortelle noe om dette.

Våre gamle gårds- og stedsnavn gir historisk identitet til gårdene og til stedene, og rett tolket bidrar de til vår forståelse av hendelser og virksomheter i vår fortid så vel lokalt, regionalt som nasjonalt.

For enkelte av våre gårdsnavn kan det virke som om opprinnelsen ligger skjult i en fjern tid og språklig så langt tilbake at en tolkning kanskje aldri kan bli nådd.

Men det er åpenbart ikke lett å avstå fra tolkninger av navn selv om de vanskelig lar seg avkode. Avanserte hypoteser på svakt underlag bør da settes på prent med stor forsiktighet og forbehold. Har de kommet inn i skrifter og bøker der de brukes som referanser, blir de fort absolutte sannheter som blir vanskelig å rokke ved. Gårdsnavnet Asak som ofte har blitt diskutert, ser ut til å være et slikt navn. Mange tolkninger av opprinnelse og betydning har blitt framlagt.

I kapittel 2 kommer jeg å vise de mange fantastiske utlegninger som har blitt gjort, fra 1800 tallet til vår tid. I dette kapittel vil jeg i midlertid ta for meg tolkningene av Asak som et åker-navn og vise at dette ikke er riktig.

En vanlig oppfatning har lenge vært Åsåker (åkeren ved eller på åsen), dette til tross for at de fleste forskere nå har forkastet dette. Den viktigste årsak til åker-tolkningen er nok å finne i Oluf Ryghs store verk, Norske Gaardnavne (NG). Både kartografen kaptein Gerhard Munthe og professor Oluf Rygh tolker gårdsnavnet Asak som Asakr, altså som åkernavn. Munthes kart over Romerike er opprettet i 1840. Munthe har sannsynligvis utgått fra RB (Den røde bok) og DN (Diplomatarium Norvegicum). Det framgår av andre navn på kartet. Når det gjelder Asak er han inkonsekvent i forhold til kildene og skriver Asakr.

Rygh viser til en del av samme underlag som jeg anvender senere, men under Asak i Sørum tolker man likevel Asak som: «*Åsaker, tidligere Åsakarar, Asagrene*». Underlag som støtter dette angis imidlertid ikke. Ryghs tolkning kommer igjen i flere bygdebøker. De fleste forskere anser i dag at første leddet As har betydningen gude-Ass. Tolkningen «*gudenes åker*» har derfor fått en del tilhengere.

Navnet Asak som gårdsnavn og stedsnavn forekommer bare i Norge og Sverige og da i et begrenset antall, fire i Norge og sju i Sverige. Navnet er konsentrert til ett område i Norge og ett i Sverige.

Da Asak-navnet i begge land sannsynligvis har samme bakgrunn, viser jeg i kapittel 2 også til de svenske eksemplene.

Som underlag har jeg i første hand valgt våre eldste kilder fra middelalderen skrevet på det gamle språket, norrønt språk.

- RB. Den Røde Bok. Biskop Eysteins jordebok fra 1300-tallet. Utgitt 1873 av H.J. Huitfeldt.
- DN. Diplomatarium Norvegicum. Brever og aktstykker fra middelalderen.
- AM. Armagnæanske Diplomsamling, København.
- SD. Svenskt Diplomatarium.
- Oslo og Hamar bispedømes jordebok 1574-1577 (Stb). (Pouel Huitfeldts Stiftsbok)
- Skattematrikkelen 1647.
- Kaptein Gerhard Munthes kart over Romerike fra 1840.
- NG. Oluf Rygh Norske Gaardnavne.
- NSL. Norsk stadnamnleksikon 1997.
- SOL. Svensk ortnamnslexikon 2003

RB er en slags bokføring over kirkelige inntekter og jordeiendomsforhold for Oslo bispedømme under middelalderen. Bispedømmet omfattet Oslo, Akershus, deler av Buskerud, deler av Vestfold, deler av Hedmark (Eidskog, Solør), Østfold og Bohuslän ned til Kungälv.

De norske Asakgårdene:

- Asak i Skedsmo
- Asak i Sørum
- Asak i Berg (Halden)
- Åsåker i Røyken

For de norske Asak-gårdene har jeg lengst bak lagt belegg for stavingen i forskjellige kasus. For sammenligning har jeg også gitt belegg for en del åkernavn. Eksemplene er hentet fra RB og DN.

Beleggene i ulike bøyingsformer viser klart forskjellen mellom Asak-navnet og åkernavn.

Ikke på noe sted i RB og DN er Asak blitt skrevet med åker (akr)-staving.

Grammatikk.

Når vi skal analysere de gamle navnene med støtte i kildene fra middelalderen kommer vi ikke forbi grammatikken. Substantivene inklusive egennavnene ble bøydd i fire kasus: nominativ (nevneform), genitiv (eieform), dativ (tilhold på et sted) og akkusativ (bevegelse til et sted). Et sted kunne for eksempel være alt fra et land, en gård eller et møbel. Genitiv, dativ og akkusativ styres også av preposisjoner, men det går jeg ikke nærmere inn på her. Fire kasus har vi fortsatt i tysk språk. Man bøyde selvsagt også i entall og flertall (singularis og pluralis).

Det gjelder altså å tenke på at vi møter navnene i de forskjellige bøyingsformene når vi leser de gamle skriftene.

Det framgår tydelig av kildene at Asak opprinnelig var et pluralt navn. Dette var det mest vanlige for gårdsnavn.

Fra beleggene framstår følgende paradigme (bøyningsmønster):

	Pluralis	Antall belegg
Nominativ	Asaker	3
Genitiv	Asaka	9
Dativ	Asakum (Asakom)	19
Akkusativ	Asaka	1

Paradigmet tyder på at navnet har vært oppfattet som maskulint (a-stamme). Viktig her er den akkusative formen. Dessverre har jeg bare funnet ett eksempel i akkusativ (Asak i Skedsmo), så en viss usikkerhet foreligger. Men den som skrev: «*Prestbolet alt, Gudleifs Asaka*» må jo ha oppfattet det slik (belegg Skedsmo 2). Gudleifs Asaker var jo prestegård og prestens bolig (prestboleth). En styrende preposisjon har kanskje blitt utelatt, akkusativ har vært betraktet som selvklar. Skriver vi inn preposisjonen við (ved) som styrer akkusativ får vi: *Prestboleth alt við Gudleifs Asaka*. Da ser vi at den akkusative formen understryker at prestboleth omfatter alt, dvs. hele gården.

For å sammenligne har vi følgende paradigme for åker (akr):

	Singularis	Pluralis
Nominativ	Akr	Akrar
Genitiv	Akrs	Akra
Dativ	Akri (Akre)	Akrum (Akrom)
Akkusativ	Akr	Akra

De eldste kildene før reformasjonen og før den stadig økende fordanskningen av språket må bedømmes som de mest interessante når det gjelder å spore gårdsnavnenes opprinnelige form. RB, DN og AM står her i en særklasse.

Jeg legger stor vekt på DN bd IV nr 770 av 11. okt. 1407 (belegg Skedsmo 1). Dette er skrevet på Asak i Skedsmo, der lokale menn med førstehåndskunnskaper om gårdsnavnet og sognenavnet deltok: «*at mer varom a Asakum j Akrom*» (at vi var på Asak i Åkrene). Asaknavnet og åkernavnet serveres her i samme setning.

Dette er gjengitt i Skedsmo bygdebok bd II s100, skjønt noe ukorrekt: «*at mer varane a Asakum j Akram*»

Avskrift av brevet fra DN (Dokumentasjonsprosjektet) gir imidlertid: «*at mer varom a Asakum j Akrom*»

I pergamentoriginalen fra 1407, som jeg har funnet i Den Arnamagnæanske Diplomsamling i

Ollum monnum þeim sœm þetta bref sea æder hœyræ sændæ Alfuer Haraldzsson riddare Haralder Kolbiornæson logman j Oslo Andres Gudgrandzson Reidar ok Ifuar Øyuindæssynir q.g. ok sinæ kunnikt gerande **at mer varō a Asakum i Akrō** a tysdagen næstæ firir vætermeter a xix are rikis vars vurdyligs herræ Eiriks med gudz nahd Noregs konungs, sagom ok hœyrðum aa at þau heldo hondum saman af einu halfuu þostein Ragnvaldwaldzson ok Margretta þorgeirsdotter hustru hans, en annare Biærne Ammundzsoni swa metæ at fyrnæmfð hion þostein ok Margretta feingo Biærnæ þriggiæ markæ booll j Kolby j nedrægardenum j Hofuinæ sokn a Romærike frialst ok heimholt firir huarium manne med ollum lunyndum til æverdeligæ eigho, en Biærne fek þæim after j mote allen Flugubitan sœm ligger vider Giætæbronæ i Oslo med husum ok tuftum austan ok vestan at annæ ok med siogarbudæ tuft ok ollum lunnydum frialst til æværdæligæ eigho, værder odrum huarom þeiræ vfrialst þa vike huar after til sinne eigho, ok til sannynde settom mer voor jncigle firir þetta bref (sœm) giort var degi ok are sœm fyr segir.

Anmerkning: Denne type av brev, kontrakt eller kjøpeavtale, begynner alltid med den innledende setningsformen som vi har her. Forkortningen q.g. (quedio gudz) betyr Guds hilsen. Hele setningen kan vi da oversette til: «Alle som ser eller hører om dette brev sender Alfuer Haraldzsson - - - - - ok Jfuar Øyuindæssynir Guds og sine hilsener». Brevet ble skrevet i Erik av Pommerns 14. regjeringsår.

Vi kan selvfølgelig ikke med sikkerhet hevde at man i tiden før de skriftlige kildene uttalte gårdsnavnene annerledes. En glidende forandring av våre steds- og gårdsnavn skjer kanskje fordi man etter hvert mister kontakten med og forståelsen for den opprinnelige betydningen. Under dansketiden var dette ganske merkbart.

Biskop Eysteins Jordebok inneholder variasjoner når det gjelder grammatikk og staving. Kanskje var årsaken varierende kunnskaper angående lokale forhold og uttale hos en del av de som skrev, men sikkert også fordi språket befant seg i en overgangsfase ved slutten av 1300-tallet.

Men vi kan trygt si at man under middelalderen ikke oppfattet Asak som et åkernavn. Dette gjelder alle de norske Asak-gårdene:

Asak i Skedsmo
Asak i Sørurn
Asak i Berg (Halden)
Åsåker i Røyken

Med unntak for Åsåker i Røyken er navnet dokumentert som Asaker/Asak fra 1300-tallet til vår tid. Skrivemåten har variert, spesielt under dansketiden, men navnet er likevel lett gjenkjennelig.

For eksempel:

Asak Skedsmo:

DN bd VI nr 655 20. febr. 1512:

«-Asak foret het ath han haver»

Stiftsboken 1574-1577:

s 127: « Asack

j pund malt»

s 128: "Aaßacker medell

ij pund malt bøgßell»

"Sydre Aaßacker

j pund malt bøgßell"

Belegg i utvalg for norske Asak-navn:

Fra DN, RB, og AM.

Ord og bøyninger som bedømmes står i kursiv.

Gårdsnavnet Asak i Skedsmo:

1. Brev (avtale/kontrakt) skrevet på Asak den 11. oktober 1407. Dipl. Norv. Bd IV nr 770: «at mer varom *a Asakum j Akrom*» (dat. pl. + dat. pl.)
2. RB s 414 (Huitfeldt): «Anno eodem atte *Gudleifs Asaker* (kirkia) swa mykith æignom til prestekkioner» (1393) Dvs. Gudleifs i genitiv og Asaker nom.pl. (kirkia er lagt til av Huitfeld). Med kirkia i originalteksten ville Asak ha stått i genitiv, dvs. *Gudleifs Asaka kirkia*.

Videre i samme avsnitt (RB s. 414) står blant annet følgende:

«Prestboleth alt, *Gudleifs Asaka*» (akk. pl.)
 «*J mædal Asakum ij aura boll*» (dat. pl.)
 ”Af sydra gardenom *j nørdræ Asakum h.øyri*” (dat. pl.)
 ”*J synsta Asakum a vestra gardenum*” (dat pl.)

En þetta kirkian ser til vmbota

«*J nørdræ gardenom j Asakum hælfis. Ok vij auro pæ(ninge)*» (dat. pl.)

3. RB s 561 1400:
«Eodem anno atte *Gudleifasaker-*» (gen. sing. + nom. pl)
4. RB s 241 (Korsbrødrene)
«*J Asakum xv. Aura bool j Akrum gaf frw Raghna*»
(dat. pl.) (dat. pl. av Akrar)

Gårdsnavnet Asak i Sørum:

1. DN bd VI nr 312 31 Marts 1383:
«Artheid sæm ligar *i Asaka sokn* a Romarike» (gen. pl).
2. DN bd IV nr 698 1399:
«Henssene sæm ligger j wæstra Skawn *j Asaka sokn* a Romarike» (gen. pl.)
3. DN bd II nr 760 1.Decbr 1444:
«-at jak var *j Asakum* ok hørde a at Olof a Fronom sporde Asto Kjætildottor»
(dat. pl.)
4. RB s 560 1400:
«Eodem anno atte *Ingridhasaker* æinga gambla skuldir» (nom. pl.)

Gårdsnavnet Asak i Berg (Halden):

1. DN bd XXI nr 147 6. nov. 1373:
«-ii aura boll iardær at skorone j nordbø j *assakka sokn*» (gen. pl.)
2. RB s 504 1397:
«Eodem anno. atte *Asaka kirkia* til prestekiunar» (gen. pl.)
3. RB s 505 1373 Rodka kirkia:
«-af sira Rolfue firir øyris bool j Vndirfjælle *vider Asaka kirkiu*»
(Asaka gen. pl.- Kirkiu akk. sing. styrt av vider)

Gårdsnavnet Åsåker i Røyken:

1. RB s 109 Røykin (Røykina kirkia) 1397:
«*J Asakom nördre* xij aura bool gaf Gardr ok Joron ok ij aura bool j samr jordh. f saal Peter Jonsson» (dat pl.)
2. RB s 110:
«Jtem *j Aasakom* øyris b. gaf þoron a Lundum sæm suaro Kolbein ok Peter»
(dat. pl.)

Åkernavn (for sammenligning med Asak-navn):
Se også utdrag av DN IV nr 770 under Asak Skedsmo 1.

1. DN IV nr 440 August 1363.
«Bergi er ligger *i Akrom* a Raumariki» (dat. pl. av Akrar, nom. pl.)
2. RB s 299 (1396):
«Anno eodem þa veer visiteradom *a Akre* þa Nunnusæter j Oslo þessar eighnir. Fyrst j Oslo hærade» (dat. sing. av Akre.)
3. RB s 285 (Antons altare):
«Jtem *af Akre* a Ringariki iij hælf. Smørs ok pund maltz» (dat. sing.)
4. RB s 294 (Kros kirkia):
«Konungsrud *j Akrom* vij aura bol» (dat.pl.)

Kapittel 2.

Tolkningkavalkade.

Asak i Berg sett fra kirken med utsikt mot Femsjøen 8 km fra Halden.

Hvordan gikk det til da Asaker ble Asak?

På 1500-tallet hender det noe med Asak-navnet i Skedsmo, Sørumsund og Berg (Halden). Navnet utvikles fra en plural til en singular form.

Under siste delen av 1400-tallet og første halvdel av 1500-tallet får mange plurale gårds- og stedsnavn et r-bortfall i nominativ (01. Tjäder). Denne formen med vokalendelse -e eller -a ble da bøyning i kasus forsvant, den nye generelle formen i alle kasus. Dette gjaldt først og fremst to-stavelsenavn.

Til å begynne med beholdt dativ sin form med endelsen -um eller -om. Fordelingen av endelse på -r og endelse på vokal i plurale bebyggelsenavn 1500 – 1530 var stort sett den vi har i dag. For Norge som helhet ble vokalendelse vanlig, men utviklingen gikk ikke så langt som i Sverige.

For visse områder og særlig for Akershus, indre Østfold og sydlige Hedmark ble utviklingen ikke like sterk. Her dominerte r-endelsen og her utgjør den fortsatt et sterkt innslag. For en del navn fikk man en videre utvikling mot singular form gjennom apokope (bortfall) av endelsevokalen (01. Tjäder). Dette gjelder også de tre nevnte Asak-områdene. Her virker det som r-bortfall og apokope har skjedd samtidig. Men dette kan jo tenkes å gjelde for skriftspråket, mens forandringen i talespråket har inntruffet tidligere og gradvis, Asaker(ar) > Asake(a) > Asak. Dette innebar også at bruk av genitiv s ble aktuell (Asaks).

At Asak-navnet i et konservativt område når det gjaldt endring av plurale endelser gjennomgikk denne forandring, framstår som noe merkelig. Kan dette ha «reddet» disse navnene fra en forvanskning til åkernavn? Dette skjedde jo i Røyken der danske skrivere blandet sammen nominativ pluralis Asaker med Aasager (se kapittel 1).

Den første skrivning av Asak som jeg har funnet med samme stavning som i dag, er skrevet 20. febr. 1512, «---Asak fore thet ath han hafver---». (DN bd. VI nr. 655)

Hvordan er det i Sverige?

Sverige er fullt av åkernavn, men også Sverige har sine Asak-gårder og Asak-kirker. I Västra Götalands län ligger seks Asak-enheter innen en innbyrdes avstand av 10 mil:

Barne-Åsaka, Essunga kommun.	År 1412 Asaka sokn.
Kållands-Åsaka, Lidköpings kommun.	År 1440 Asaka sokn.
Skånings-Åsaka, Skara kommun.	År 1390 Asaka sokn.
Ullene-Åsaka, Falköpings kommun.	Sokn usikkert.
Vartofta-Åsaka, Falköpings kommun.	År 1397 Asaka sokn.
Väne-Åsaka, Trollhättans kommun.	År 1397 Asaka sokn.

Fra Asak i Berg (Halden) til Väne-Åsaka er det 12 mil i luftlinje.

I Åstads härad i Halland ligger Asige. Sognet har navn etter en gård som ca. år 1300 het Asaka. Her finnes flere reiste steiner. De største kalles Hagbarts galge og er kjent fra sagnet om Hagbart og Signe. I kvadet Ynglingetal travesterer skalden Tjodolf om disse som Hagbarts hest. Ynglingetal er skalden Tjodolf den kviværskes hyllest til kong Ragnvald Heidumhære og handler om kongens forfedre. Her er verset om kong Agne i moderne språkdrakt:

Underlig var det om Agnes hær
likte Sjalvs listige råd
da i lufta Loges dis
heiste kongen i halsringen
han ved Taur temme måtte
Hagbards hest henge i galgen

To diplomer, DN bd.VI nr158 og nr 230, viser at den norske kongen Eirik Magnussons datter Ingebjørg, hertuginne av Öland, eide gård i Skånings-Åsaka på 1300-tallet. Ingebjørg var gift med Valdemar Magnusson, hertug av Finland og sønn til den svenske kongen Magnus Ladulås.

Ingebjørgs besteforeldre var kong Magnus Lagabøte og dronning Ingebjørg Eriksdatter, datter til Erik Plogpenning av Danmark.

Skånings-Åsaka med Hertigebo øst for kirken (til venstre på bildet). I midten gården Berga og til høyre Storegården. Lengst til høyre en skimt av høyden med gravfeltet.

Jeg har ikke gått så dypt når det gjelder de svenske Åsaka-navnene, men i Svenskt Diplomatarium (SD) har jeg funnet følgende:

Asaka	nominativ	5 st.
Asaka	genitiv	10 ”
Asaka	dativ	9 ”
Asaka	akkusativ	5 ”
Asakum (-om)	dat.	8 ”

Et belegg Asaka med ukjent kasus er fra år 1300 i kong Valdemars Jordebog (Asige). Øvrige belegg er fra 1340 til 1473. Dativformen Asakum (-om) er fra 1357 til 1413. Tidligste dativform Asaka er fra år 1408.

Asaka (Åsaka) er en plural form utviklet ved r-bortfall fra nominativ pluralis: Åsakar, Åsakit eller Åsaker. Denne utvikling startet tidlig i Sverige, før de skriftlige kildene. Omkring år 1300 var fordelingen av r-endelse og vokalendelse ca. 50-50. Västra Götaland var avvikende, der var r-endelse helt dominerende. Alle belegg uten r-endelse i Västra Götaland fra denne tiden er skrevet utenfor landskapets grenser (01. Tjäder). I Västra Götaland ligger seks av de svenske Åsaka-stedene.

Börje Tjäder anser videre at r-endelse hadde et sterkere feste i Norge enn i Sverige:

«Det norske skriftspråket går längre tillbaka i tiden än det svenska och danska, och det har sannolikt fått en fast form innan r-bortfallet börjat verka på norskt område»

Vokalendelse -a (Asaka/Åsaka) som var formen i genitiv og akkusativ, ble altså generell i alle kasus.

Svenskt Diplomatarium er ikke like språklig opplysende som Diplomatarium Norvegicum. En stor andel av brevene er skrevet på latin. DN har en større andel skrevet på norrønt språk.

Svenske forskere benytter flittig så vel DN som Biskop Eysteins Jordebok og Ryghs Norske Gårdnavne i sin forskning.

Tolkninger:

Morten Eskil Winge 1872. Thor's battle.

I Sverige har man som hos oss, hatt mange forskjellige tolkninger av navnet Asak. Men heller ikke der kommet fram til noen definitiv versjon. Norsk stadnamnleksikon (NSL) og Svenskt ortnamnslexikon (SOL) har et ganske sammenfallende syn på navnet Asak/Åsaka. Begge leksikaene har nå lagt tolkningen ås og åker til side.

Isteden holder man As i betydningen gude-Ass som mer trolig. På begge steder anser man at etterleddet kan bygge på trenavnet eik. Dette skulle da peke mot hellig lund, gudelund, offerlund. Begge leksikaene anser at Asak-stedene er gamle kultplasser fra hedensk tid. SOL bedømmer den tidligere tolkningen ass-aking som lite trolig. NSL tar derimot også med

denne forklaringen som mulig, altså guden Tors kjøring med bukker. Dette siste virker å være en svært avansert versjon.

Både NSL og SOL tar i midlertid visse forbehold da man i forordene framholder verkenes populærvitenskapelige karakter. Men hvem leser forordet i et oppslagsverk?

Asak-gårdene i Norge og Västra Götaland ligger et område med felles historie og kultur fra tiden før Norge ble Norge og Sverige ble Sverige. Dette og gårdenes likhet i størrelse og struktur taler for at Asak i Norge og Åsaka i Sverige har en felles navnehistorie.

Tolkninger av navnet må derfor kunne klare både den norske og den svenske språkutviklingen av så vel appellativer og grunnord som bebyggelsenavn. Dette bør gi en viss garanti mot lettvinte løsninger.

Fra 1800-tallet til vår tid har asak-navnet skapt hodebry og utmanet til jakt på appellativer som kunne tenkes å passe inn. Forslag til løsninger har vært mange. Under viser jeg en kronologisk ordnet sammenfatning av de mange fantastiske og underholdene tolkninger som jeg har funnet.

1878. M.F. Lundgren: "Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverige".

For de svenske Åsaka-navnene og Asige foreslår Lundgren et samband med ordet åska (svensk for torden). Han nevner ikke de norske Asak-gårdene. Stedene (gårdene) skulle da ifølge Lundgren: "-dessa ställen kunna erhålla namn däraf att åskan där slagit ned eller, som man förmodligen fordom uttryckte det – åsen Tor där åkt ned." Lundgren funderer også på tolkningen Åsåker der det fornsvenske akr hadde mistet sin r.

1898. Oluf Rygh: Norske Gaardnavne, bind 2, Sørnum. Under 55. Asak søndre og 56. Asak nordre tolker man Asak som «Åsåker - Åsakar – tidligere Åsakarar – Aasagrene.» Dvs. åkeren på eller ved åsen. Dette kommenteres av H. Falk i NG 5.«Ligefrem: En i åsen liggende åker.» Mine kommentarer i kapittel 1 er vel tilstrekkelige?

1919. Hjalmar Lindroth: Antikvarisk tidskrift för Sverige 20:4. Andra häftet.

«En nordisk gudagestalt i ny belysning»: Her tolker Lindroth navnet som en sammensetting av pluralis äs (asagud) og aka – ake og henviser til det faktum at de fleste Asak-stedene har eller har hatt sognekirker, altså er de gamle kultsteder.

1922. Magnus Olsen: «Minner i norske stedsnavn om guder og gudedyrkelse».

(Tillegg til P.A. Munchs *Norrøne gude- og heltesagn*)

Et sted som er blitt hellig fordi: «Åsen Øku-þórr her har åpenbart seg ved lynnedslag?»

1922. Jöran Sahlgren: *Namn och Bygd* 10.

”Nordiska ortnamn i språklig och saklig belysning. Etter en idé av Sven Lampa.”

Navnet er sammensatt av ås og pluralis av ordet haka eller hake (utspring, noe utskytende) altså utskytende åsformasjon, åsutspring, åsende.

Sahlgren nevner at tolkningen også kan være «uppskjutande».

Sahlgrens tolkning har fått støtte av Ivar Lundahl i en doktoravhandling 1927 og av Harry Ståhl 1947 samt av K.G. Lundgren 1959. I dag har tolkningen liten støtte.

1948. Harry Armini. *Arkiv för nordisk filologi*. 63.

«Ett par svenska ortnamn belysta av Tacitus och Jordanes».

Armini støtter Lindroths tolkning om gudeaking og tenker seg en rituell aking mellom Asakstedene. Han viser til *Germania* Kap. 40 der den romerske historieskriveren Tacitus som levde i det første århundret e. Kr, beskriver en rituell gudeaking. Vi vet jo ikke om Tacitus kunnskaper i denne forbindelse var «dagsferske». Det han beskriver kan kanskje henføres til tiden før asakulten.

Kritikk mot idéen om Åsaka/Asak som kultsteder har blitt framført av Sahlgren og Lundahl. Sahlgren hevder i *Namn och Bygd* 1963. «Nordisk hedendom. Kritiska anmärkningar» at den guderundtur som Armini har tenkt seg mellom de forskjellige Åsaka-stedene må ha skjedd gjennom luften på grunn av natur og veiforhold.

1976. Jørn Sandnes. *Norsk stadnamnleksikon*.

Sandnes støtter Armini og Lindroth.

1976. Artur Åsman. *Seminarieoppsats i nordiska språk*. Stockholms Universitet.

Åsman foreslår at Åsaka skal tolkes som en sammensetting av ås (asagud) og trenavnet eik (fornordisk eik, urnordisk *aik). Betydningen skulle da være «gudeeika» eller «gudelunden»

1985. Lennart Elmevik. *Namn och Bygd*. Åsaka.

Elmevik tror på Åsmans tolkning og utvikler denne videre.

Mine kommentarer:

Haka-tolkningen.

Et navn som Åshaka med betydningen åsutspring skulle kunne passe inn på mange norske gårder og da være ganske vanlig. Men vi kjenner imidlertid bare fire steder i Norge med navnet Asak(-er).

Jeg har ikke funnet noen gårds- eller stedsnavn med haka i siste ledd. Men i første ledd finnes mannsnavnet Haki i f.eks:

Hakarud RB 482

Hakadalen RB og DN

Haka er her genitiv av mannsnavnet Haki som er et maskulint egennavn (substantiv).

Haka i betydningen hake er imidlertid et feminint substantiv og det Asak-navnet vi kjenner er maskulint. Som siste ledd i et bebyggelsenavn får da haka en plural form.

For å sammenligne det paradigme vi kjenner for Asaker med tilsvarende for hake kan vi se på følgende oppstilling for den plurale formen:

nominativ	Asaker	høkur
genitiv	Asaka	høkna
dativ	Asakum	høkum
akkusativ	Asaka	høkur

Hvordan skulle utviklingen for siste leddet se ut med haka (hakur) som appellativ? Det ville vært interessant om Sahlgren hadde vist dette. Sahlgren viser til eksempler med Haka i første ledd, men da er det bare genitiv singularis som gjelder (Haku) uansett hvilket kasus bebyggelsenavnet og dermed siste leddet står i.

I Norge finnes imidlertid gårdsnavnet Nes for blant annet gårder på åsutspring eller åsende: NG. Akershus Amt, Vestby Sogn. 26. Nes. Dette gjelder sikkert også for 88. Nes i Lørenskogen Sogn. Samme betydning har også 19. Åsnes, Urskog Sogn.

Ake-tolkningen.

Denne har som det framgår over, blitt framført av flere forskere. Åss-aka var sikkert et utbredt begrep. Det har blitt brukt helt opp til vår tid om tordenvær «Tor er ute og kjører med bukkene». På svensk heter jo tordenvær fremdeles åska.

Tolkningen ass-aka som har blitt foreslått av flere, bygger jo på verbet aka (aka-ek-ok), altså ass-kjøre. Dette betegner et fenomen, en hendelse, noe som skjer, har skjedd, pleier å skje. Men at dette verbet ass-kjøre også skulle brukes som bebyggelsenavn virker usannsynlig. Bebyggelsenavn har vanligvis en substantivform. Kjøring heter på norrønt språk ekja (f) og virker også merkelig som gårdsnavn.

Et paradigme av ekja som svakt feminint substantiv i ur-klasse bli da:

	Singularis	Pluralis
Nominativ	ekja	ekjur
Genitiv	ekju	ekjna
Dativ	ekju	ekjum
Akkusativ	ekju	ekjur

Dette stemmer dårlig med det paradigme for Asaker (pl.) som RB og DN gir.

En annen tolking med tilknytting til aka i betydningen kjøre blir ganske ofte og spontant foreslått. Dette er åsaka = åskjøre dvs. gården / stedet ved veien over åsen. Veien over åsen skulle f.eks. bli kallet åskjøringen. Veien skulle så gi navn til gården.

Gårdsnavnet skulle da få en plural form «Åsaekjur» (Åskjøring). Men bestemt form (Åskjøringen) skulle da bli «Åsaekjurinn». Her blir det vanskelig å se en utvikling til Asaker.

As-eik(-ek) tolkningen.

Denne er felles for Norsk stadnamnleksikon 4. utg. og Svenskt ortnamnslexikon 2003, kan vel anses å være den dominerende i dag. Tolkningen har Lennart Elmeviks arbeide som grunn (11). Jeg har ikke funnet noe i skrift som opponerer mot Elmeviks arbeide.

Er vi ved veis ende? Har Asak-navnets hemmelighet endelig kommet i dagen? Mon tro det. Jeg har i hvert fall valgt å se nærmere på dette.

Norrøn ordbok gir to muligheter når det gjelder eik:

1. Eik f. eiketre
2. Eiki n. eikeskog (eikelund)

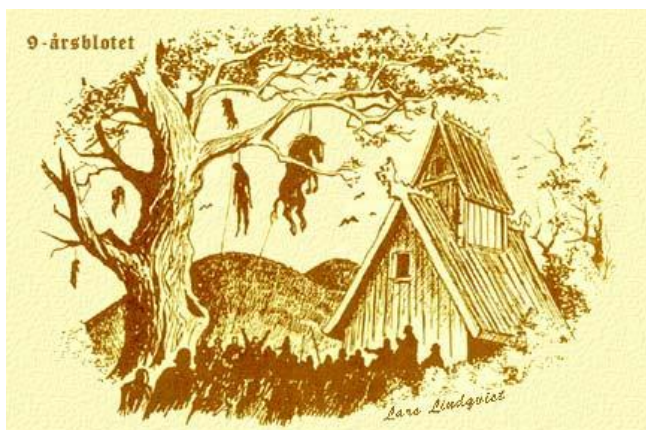
Eik er altså et feminint substantiv og eiki er nøytralt. Her bør vi merke oss at Asaker er et maskulint, sterkt substantiv i flertallsform (se del 1), og att det er appellativet i siste ledd som gir genus til bebyggelsenavnet. Mange bebyggelsenavn med maskulint grunnord har fått en feminin bøyning som appellativ, men navn med feminint grunnord beholder sin feminine bøyning. (12. Hellberg, 01. Tjäder).

Paradigme eik f.

	Singularis	Pluralis
Nominativ	eik	eikr (eikir)
Genitiv	eikar (eikr)	eika
Dativ	eik	eikum
Akkusativ	eik	eikr (eikir)

Paradigme eiki n.

	Singularis	Pluralis
Nominativ	eiki	eiki
Genitiv	eikis	eika
Dativ	eiki	eikum
Akkusativ	eiki	eiki

For de som ikke orker å lese den grammatiske eksersis som følger, vil jeg allerede nå nevne at jeg er kritisk til Elmeviks tolkning. Svakheten i hans resonnement er som jeg ser det, at han ikke tar tilstrekkelig hensyn til den norske språk- og navneutviklingen. I Norge har det for eksempel ikke vært samme bortfall av diftonger som i Sverige.

Her gjelder det diftongen ei. For ordet eik som i dag heter ek på svensk,

foreslår Elmevik en konstruert utvikling: -aik > æik > æk > ak. Utviklingen til -ak skulle

ifølge Elmevik skyldes tapt assosiasjon til ordet ek (æk). For norsk del burde utviklingen stoppe ved andre leddet, altså æik som gjelder den dag i dag. En tapt assosiasjon til navnet på treet eik er da lite trolig.

Lennart Elmevik støtter altså Åsmans tolkning ass-ek, men mener at lydutviklingen i siste leddet fra et opprinnelig -aik til fornsvensk og fornnorsk -äk trenger en inngående kommentar. Han viser til sitt tidligere arbeide: MASO 15 1978. «Utvecklingen av urnordisk ai i icke huvudtonig ställning. Ett ljudhistorisk problem i ny belysning.» Der mener han at det finnes belegg for at namn med urnordisk endelse *-aid og *-haid (svensk moderne språk: -ed og -hed, norsk: -eid og -heid) har i fornsvensk, i tillegg til formene -edh og -ädh, også formen -adh(e). Her kan vi merke oss at svensk språk, i motsetning til norsk har mistet ei-diftongen.

Elmevik legger altså fram tesen at siste leddet i navnet Åsaka / Asak bygger på trenavnet eik (sv. ek). Han mener at -aka i Åsaka går tilbake på et eldre *-æka som har utviklet seg fra *æik. Elmevik tenker seg følgende utviklingskjede: *-aik > *-æik > *-ǣk > -äk og mener at overgangen fra *-æka til -aka ble underlettet av at etterleddet *-æka hadde blitt uforståelig og uten kontakt med appellativet. Men endelsen -a i Åsaka er jo en plural endelse der utviklingen fra nominativ pluralis Āsakar til Åsaka har skjedd gjennom r-bortfall. Han konstaterer at en veksling mellom -æk og -ak i de eldste beleggene på Åsaka / Asak ikke finnes og sier videre at **«-den form som är förutsättningen för etymologin tvingas jag alltså konstruera»**

Elmevik mener da at det kanskje er grunn til å overveie om det kan dreie seg om en overgang fra -aik til -ak allerede i urnordisk tid. Dette virker merkelig. Elmevik mener jo at navnet Asaka er sammensatt av gude-ass og eik, ment som hellig lund, offerlund. Helligheten var da i høyeste grad aktuell i urnordisk og fornnordisk språktid, og noen tapt assosiasjon med appellativet eik den gang er vel ikke sannsynlig?

De kasusformer for Asak som jeg har funnet i skriftene fra middelalderen, viser klart at man oppfattet navnet som pluralt, maskulint – Asakar(-er), Asaka, Asakum(-om), Asaka. Eik er feminint og eiki (eikeskog) er nøytralt.

Elmevik ser ikke noe problem når pluralformen i Åsaka-navnene ikke stemmer overens med pluralformen i appellativet eikr. Han henviser til 05. Lars Hellberg, Plural form i äldre ortnamnsskick, 1960. s.66. ”-de plurala ortnamnens ändelser ha icke appellativisk karaktär, de stå i stället i direkt samband med namnfunktionen”.

Med andre ord grunnordets genus forandres når det kommer inn som appellativ i bebyggelsenavnet. Men Hellberg sier samtidig at grunnord med feminin og nøytral genus får feminin genus i bebyggelsenavn. Da ville Asak(er) være et feminint navn med eikr (f.) eller eiki (n.) som grunnord. Men Asaker er jo maskulint? Asaker danner et maskulint paradigme så langt tilbake som de skriftlige kildene rekker.

Åsaka og Asak er navn med den samme opprinnelse, og en tese må derfor være dekkende for samtlige Åsaka- / Asak-steder. Elmeviks konstruksjon «*-aik < *-æik > *-ǣk > äk» er ikke dekkende for de norske gårdene. I norsk språk har diftongen ei (æi) i eik vært uforandret helt til i dag. I Sverige har eik blitt forandret til ek. Norsk språk har beholdt diftongene i – eik, eid og teig. Svensk språk har: ek, ed og teg.

En sammenligning i paradigmer viser jeg under:

	Asakar mask. kl.a	Asakar fem. kl.ar	Asakar fem. kl. ar
Nom.	Asakar	Asakar	Asæikar
Gen.	Asaka	Asaka	Asæika
Dat.	Asakum	Asakum	Asæikum
Akk.	Asaka	Asakar	Asæikar

Paradigmet til venstre er det som baserer seg på middelalderskriftene og det midtre blir konsekvensen av Elmeviks kjedekonstruksjon. Til høyre har vi så resultatet med diftongen intakt, altså norsk (norrønt) språk – tidligere også svensk språk. Den avgjørende forskjellen mellom maskulin og feminin bøyning finner vi i akkusativ. I Norge er det ganske usannsynlig at diftongen skulle utelukkes.

Innenfor området for RB (Oslo) stift, altså det område der vi har de fire Asak-stedene, har jeg ikke funnet navn med siste ledd eik. Men navn der eik inngår finnes det mange av i RB, f.eks. Eikaberg – Æikaberg, Eikibrekka – i Æikabrækko, Eikines – i Æikinese, Eikivoll - i Æikiuælli, Eikjaholt – Æikiaholte osv.

RB angir totalt 76 navn med eik. Alle skrives med diftong. 54 navn er skrevet med æ (æik) og 22 navn med e (eik). At de fleste diftongene er skrevet æi tyder på at uttalen var den samme som i dag for norsk del, altså ei uttales æi. Skrivning ek oppsto under dansketiden, men senere har man ofte gått tilbake til eik i bebyggelsenavn.

Eikelunder som kultsteder som vel Elmevik er inne på, var aktuelle i tiden før asakulten og siden under denne opp til ca. 500 e. Kr. Senere års forskning kan tyde på at Asak som navn og fenomen skriver seg fra en forandring i kulten. Om dette vil jeg komme tilbake i et senere innlegg.

Vartofta-Åsaka, Falköpings kommun i Västra Götaland

Som jeg ser det har Elmevik ikke tatt tilstrekkelig hensyn til språk og navneutviklingen i det norske Asak-område. Utviklingen her, og da spesielt utviklingen av diftonger, virker ikke å gi

den nødvendige støtte til hans tese. Asak / Åsaka i Norge og Sverige har så mye felles og må granskes under ett. En navnetese må dekke språk- og navneutviklingen i begge områder.

Jeg mener da at tolkningen basert på eik / eikelund bør tas med stort forbehold og legges til rekken av mange interessante men usikre navneforslag. Går jakten videre?

Mengden av språklig forskning på dette område fra 1878 til vår tid kan få en å undre. Det bør tyde på at man har ant en spesiell og interessant historie knyttet til gårdene og stedene. Men likevel har man ikke nådd fram til en holdbar tolkning. Jeg tror derfor at man må velge en annen framgangsmåte, en annen vinkling. Om dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 3

Bibliografi kapittel 2.

Bibliografiske forkortelser.

DN – Diplomatarium Norvegicum

NG – Rygh, Oluf. Norske Gårdnavne 1998. Annet bind. Akershus amt.

NSL – Norsk stadnamnleksikon 1997, 4. utg.

RB – Biskop Eysteins Jordebog. (Huitfeldt, H.J. 1873 – 1880, Christiania.

SD – Svenskt Diplomatarium.

SOL – Svenskt ortnamnslexikon. 20003.

NoB - Namn och Bygd.

Litteratur kapittel 2.

- 01 Tjäder, Börje. Studier över de plurala bebyggelsenamnens morfologiska utveckling.
- 02 Lundgren, Magnus Fredrik. Språkliga intyg om hednisk Gudatro i Sverige. Göteborg 1878
- 03 Rygh, Oluf. Norske Gaardnavne. Annet bind. Akershus amt.
- 04 Lindroth, Hjalmar. En nordisk gudagestalt i ny belysning genom ortnamn.
- 05 Olsen, Magnus. Minner i norske stedsnavn om guder og gudedyrkelse. (tillegg til P. A. Munchs *Norrøne gude- og heltesagn*)
- 06 Sahlgren, Jöran. Nordiska ortnamn i språklig och saklig belysning. NoB 10. 1922. Häfte 4.
- 07 Ståhl, Harry. Ortnamn och ortnamnsforskning. Uppsala 1967.
- 08 Armini, Harry. Ett par svenska ortnamn belysta av Tacitus och Jordanes. Arkiv för Nordisk filologi. 63. Lund 1948
- 09 Sandnes, Jørn. Norsk stadnamnleksikon. 4. utg. 1997.
- 10 Åsman, Artur. Seminarieuppsats i nordiska språk 1976. Stockholms Universitet.
- 11 Elmevik, Lennart. Fornnordiska gudagestalter och svenska ortnamn. Åsaka. NoB. Kungl. Gustav Adolfs Akademien. 1985.
- 12 Hellberg, Lars. Plural form i äldre nordiskt ortnamnsskick. Uppsala Universitets årsskrift 1960:1.

Kapittel 3

Hvordan kommer man så videre?

Asak i Skedsmo sett fra syd. Fra venstre lengst bak: Asak mellom, Asak vestre, Asak østre, Asak østre- Nigar `n.

I de to første kapitlene har jeg diskutert tolkninger av navnet Asak fra M.F. Lundgren 1878 til Lennart Elmevik 1985. Noen av mine lesere synes kanskje at det ble vel mye grammatikk, men det er jo nødvendig om man ikke skal havne i en situasjon der alt bare blir påstander uten belegg. Jeg har vært skeptisk til tidligere tolkninger og mener at jeg har framført belegg for at tolkningene ikke er tilstrekkelig overbevisende.

Lennart Elmeviks tolkning as-eik er den som fortsatt gjelder i Norsk stadnamnleksikon og Svenskt ortnamnslexikon. Jeg har ikke funnet noen nye forslag publisert. Er man da fornøyd med det som er, eller har man gitt opp?

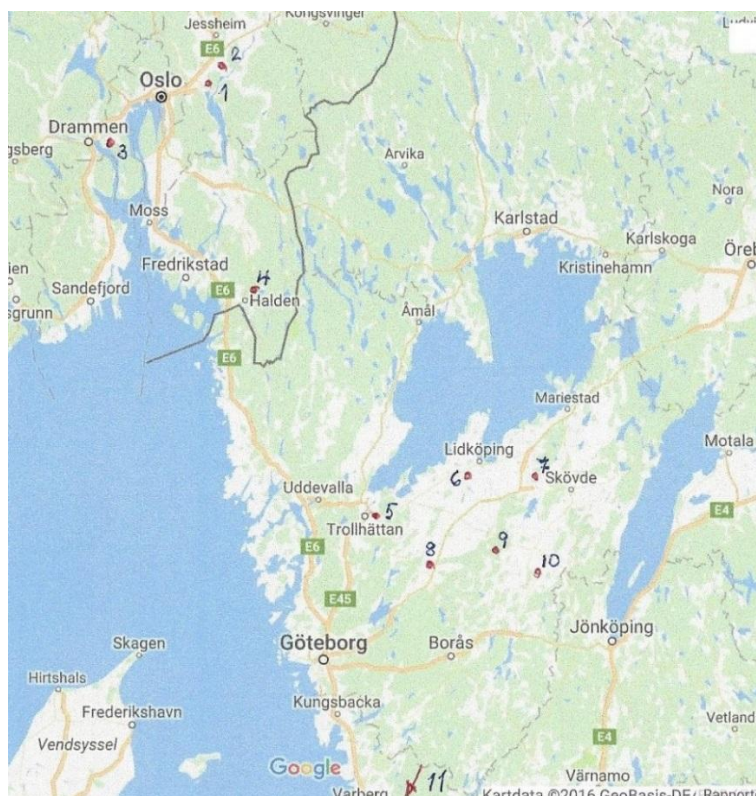
Kanskje er det tid for en annen vinkling i forskningen for å komme videre. Kanskje trengs det et bredere arbeidssett, mer tverrvitenskapelig rettet, et samarbeide mellom språkforskere, historikere og arkeologer. Forskningsarbeidet bør i større grad enn tidligere ta utgangspunkt i hva Asak-gårdene er og var, fysisk og historisk.

Hva er så karakteristisk og verd å se på ved disse gårdene? Her er noen tenkbare oppslag:

- Navnet
- Gårdenes størrelse
- Graver, gravfunn
- Borger
- Kirker
- Gårdenes alder og historie

Navnet.

Det finnes bare 11 Asak-gårder i hele Norden og som ligger innom samme geografiske og felles historiske område. Dette knytter gårdene sammen i fortid og nåtid og burde gi ledetråder når det f. eks. gjelder tidsbestemmelse og besittere. Tidsbestemmende funn og egenskaper ved én gård påvirker også tidsbestemmelsen for alle. Besittere deler en selvoppfatning av sin slekthistorie. Navnet er eksklusivt (bare 11) og gir status. Ingen andre får ta etter å benytte navnet uten å dele samme bakgrunn. Mellom Asak-stedene i Norge er det som mest 10 mil. Mellom de 6 Åsaka-stedene i Västra Götaland er det kortere og fra Asak i Berg ved Halden til Väne Åsaka er det ca. 12 mil. Hvilke slekter satt på disse gårdene?

1. Asak i Skedsmo
 2. Asak i Sørum
 3. Åsåker i Røyken
 4. Asak i Berg, Halden
 5. Väne Åsaka
 6. Kållands Åsaka
 7. Skånings Åsaka
 8. Barne Åsaka
 9. Ullene Åsaka
 10. Vartofta Åsaka
 11. Asige i Halland
- tidligere Asaka

Vi vet at Asak-gårdene ligger innenfor et område med felles kultur og historie fra før vikingtid og ut hele 800-tallet. Vi finner det hos Snorre Sturlasson og hos den danske historieskriveren Saxo Grammaticus.

Harald Hårfagre hadde, ifølge Snorre, problem med sveakongen Eirik Emundsson som hadde lagt under seg Värmland og tok skatt der. Sveakongen skulle ha sagt at han ikke ville gi seg før han hadde like stort rike i Viken som Sigurd Ring og sønnen hans Ragnar Lodbrok hadde hatt. Det var Romerike og Vestfold helt sør til Langesundsfjorden, og likeså Vingulmark (Østfold) og alt sønnenfor der.

I de fleste teofore bebyggelsenavn fra førkristen tid som tyder på kultsteder, kan vi klart uttyde hvilken gud man dyrket der, f.eks. Torshov, Ullinshov, Frøishov. Tor finner vi som første ledd i en rekke bebyggelsenavn. I følge Snorres Edda ble Æss ofte brukt om Tor (Asa-tor). Men er det også brukt i bebyggelsenavn? Den store Æssen var jo Odin, er det også en mulighet?

Gårdenes størrelse.

Vi må forstå at gårdene fra begynnelsen var store samlede enheter under én slekts kontroll. Vi skulle kunne kalle det for godssamlinger. Når oppdelingen i mindre enheter fram til det vi ser i dag fant sted vet vi ikke, delingen startet innen matriklene. Gårdsdelingen i Norge har skjedd gjennom kjøp og salg og blitt begrenset av den norske odelsloven.

I Sverige var det ikke så. Der skjedde det meste av oppdelingen gjennom arv. Gårdene ble delt opp i mindre og mindre enheter. Ved arv råder kravet på maksimal rettferdighet, deling av jorden i mindre og mindre teiger etter kvalitet. Husene for det økede antall gårder som oppstod, ble liggende samlet på samme sted som den opprinnelige gården lå. De svenske byene (landsbyene) vokste fram.

Dette ineffektive jordbruket kunne jo ikke fortsette. Etter flere forsøk under 1700 tallet kom så loven om skifte under kong Karl 14. Johan. Målsetningen var å samle alle gårders tidligere teiger og at gårdenes hus skulle flyttes ut på gårdenes jord.

Asak i Skedsmo hadde på 1300-tallet et boltall på 12,5, altså ca. 150 ha dyrkbar jord. Dette stemmer bra med data fra 1932 som gir totalt: innmark ca. 170 ha, utmark ca. 215 ha. Asak i Sørum hadde et boltall på 13,5.

For sammenligning kan vi se at Vartofta Åsaka (02) hadde ca. 100 ha innmark 1699 fordelt på 14 gårder. Skånings Åsaka hadde 1920-30 ca. 455 ha innmark.

Skånings Åsaka har i dag to byer, Hertigebo by og Berga by. Årsaken til dette er at etter kristendommens ankomst og at Åsaka kirke ble bygd og Åsaka ga navn til sognet, ble sognet (1 kvadratmil) større enn Åsaka by. Så for å skille bynavnet fra sognenavnet oppsto to nye bynavn. Hertigebo by der også Åsaka kirke ligger, har tre like store gårder: Karlsgård, Svenningsgården og Björnsgården. Sammenlagt har disse 175 ha innmark og 58 ha utmark.

Berga by omfatter Berga og Storegården. Berga omfatter Frälsegården og Skattegårdene 1, 2, 3, 4 og 5 som til sammen har 201 ha.

Storegården omfatter Borges gård og Häggrens gård som til sammen har 79 ha.

Skånings Åsaka. Hertigebo og Åsaka kirke

Fastleggelse av gårdenes størrelse krever en del arbeide. Flere Asak-enheter har gitt mark til boligfelt f. eks. Asak nordre i Skedsmo og Asak søndre i Røyken samt Väne Åsaka i Sverige. En del mark har gått opp i andre enheter f.eks. ved Asak i Sørum og Asak i Berg.

Graver og gravfunn.

Her konsentrerer jeg meg på gravfeltet ved Asak i Skedsmo som jeg kjenner best til. Hos Riksantikvaren er gravfeltet registrert under Asak Vestre. Feltet måler ca. 4 ha. Sommeren 2004 utførte arkeolog Pia Skipper Løken (05) en inventering og dokumentasjon av gravfeltet. Det ble da registrert 35 hauger. Den gjennomsnittlige diameter er 9 m. 11 hauger har diameter fra 13 – 21 m. Feltet kan inneholde flere graver og noen har gått tapt. Dessuten kan man anta at det finnes flere flatmarksgraver. På grunn av feltets størrelse og struktur samt de gravfunn som tidligere er registrert anser Pia Skipper Løken at feltet har vært i bruk under hele jernalderen.

Det er funnet hele 3 ryttergraver. Ikke noe annet sted på Romerike har man funnet så mange. Funnene fra disse gravene inneholder komplett rytterutstyr og våpen. Ryttergravene med sine tveeggede sverd kan henføres til vikingtid. I en formodentlig eldre grav har man funnet et enegget sverd. Slike sverd var vanlig hos merovingerne syd for Rhinen og krevde en annen stridsteknikk. Gravfeltet ligger nære den gamle gården og sentralt plassert.

3802
fandtes 1865
ved Gravning
efter Veifyld i
en Sandhaug
paa Gaarden
Asak (M. No.
4 - 8) i
Skedsmo
Pgd. paa
Romerike

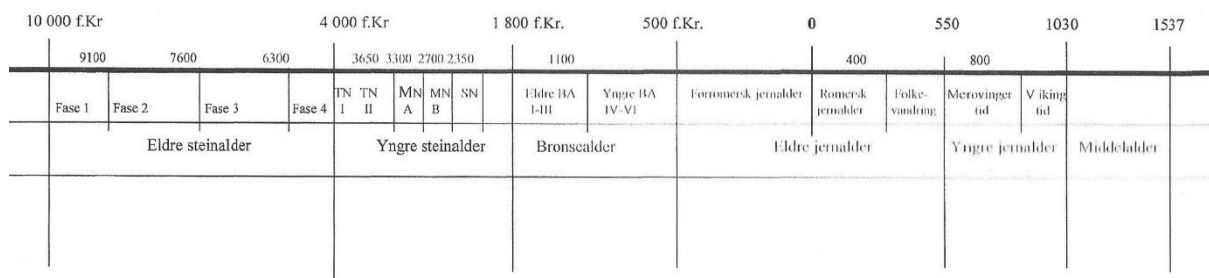
Enkelteget Sverd af Jærn
i alt 33³/₄" lange, hvor a
4²/₃" kommer paa
Haandtaget. Er fuldstændig
bevaret, paa det nær, at de
øvre Del af Knapper
mangler. Afstanden mellem
Hjaltene 33³/₄"; Klingen
største Bredde 2". Hjaltene
ubetydelig krummede
Klingen har paa de sidste
²/₅ af sin Længde en
rigtignok svag Krumning
indad mod Eggen.

8. Et tveegget Sværd
af Jern fra yngre
Jernalder, nu uden
øvre Hjalt, Odden
ufuldstændig. Nedre
Hjalt smalt,
firkantet, stærkt
krummet. Klingen
nu 73 cm. lang, 5.5
cm. bred øverst.
F. ved Grusgravning
i en Haug paa Asak
i Skedsmo Pgd.,
Akershus Amt, jvfr.
nedenfor No. 27

UiO

Tidslinje som viser feltets brukstid

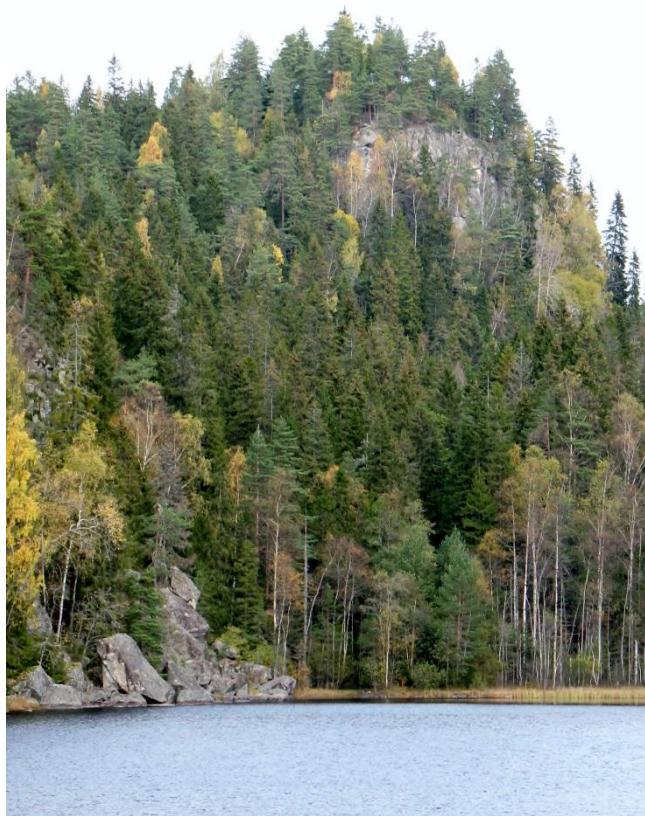

I-----I

Borger.

Arkeolog Dagfinn Skre (06) har analysert 11 borger på Romerike. Tre av disse ligger i skogsområdet øst for Asak i Skedsmo: Farshatten, Skansen og Rudskullen. Skogsterrenget øst for Asak byr på flere muligheter der man kan utnytte naturlige hinder i forsvaret. Terreng med en akseptabel avstand fra Asak i Sørums virker ikke ha slike egenskaper. På slike steder fikk man helt satse på palisadevern, lik de danske trelleborgene. På Garder gård i Fet tyder navnet på at man har hatt et palisadeforsvar. Asak nordre i Røyken har et ekstremt borglignende terreng der husene ligger, som er vel egnet for palisadeforsvar.

Her velger jeg å se på borgene Skansen og Farshatten. Skansen er den borg som ligger nærmest Asak i Skedsmo på 1,2 km avstand. Vi kan derfor med stor sikkerhet fastslå at den har tilhørt herren på Asak. Borgen på Farshatten ligger 2,5 km fra Asak og Skre har vært usikker på om denne borgen har tilhørt Asak eller gårdene på nordsiden av Asakmarka.

Farshatten sett fra Stampetjernet

Avstanden til gårdene i Sørums er etter min mening for stor. Til Asak i Sørums er det f. eks. 6 km i luftlinje. Herren på Asak i Skedsmo skulle ha taktiske fordeler av å ha en ekstra borg på Farshatten. Skres analyser viser at Skansen trenger en bemanning på 38 - 48 mann og Farshatten hele 56 - 70 mann. Det er en stor styrke, men som Skre påpeker, Asak var den største gården på nedre Romerike. En framrykkende fiende som kom sydfra, ville dra fordel av et overraskende angrep på Asak fra skogen. En framrykking skulle kunne skje via Jølsen og Torgunrud eller via Øgarden og Torgunrud og da passere Skansen og besette denne innen Asak rekker å bemanne borgen. Jeg har besøkt så vel Skansen som Farshatten. Som utdannet offiser i infanteriet er jeg imponert over de som anla disse borgene. Allerede på befalsskolen hadde vi visse øvelser som på dagseddelen angas som TØUT. Det sto for Taktiske øvelser uten tropper. Det kunne f. eks. gjelde befarings- og fastleggelse av stillinger for forsvar.

Det er tydelig at man den gang hadde kunnskap om valg av terreng ut fra de våpen som forsvarere og angripere hadde. Der hvor naturlige hinder ikke var nok forsterket man med f. eks. palisader. I dag ser vi steinfyllingene som ga feste og stabilitet til palisadene. Når borgene ble bygd vet vi ikke med sikkerhet, men de gikk tydeligvis ut av bruk før vikingtid. De nevnes i prinsipp ikke i Snorre Sturlassons Heimskringla og kongesagaene. Krigen hadde fått en annen karakter.

Borgene var ikke som vi lærte på skolen, bygdeboger der folk i bygda søkte sin tilflukt i urolige tider. De var militære anlegg for trenede krigere som herrens hird og andre våpenføre menn. De var ment å bli brukt under en begrenset tid, kanskje mens man ventet på forsterkninger fra allierte.

Jeg får en følelse av at de som bygde borgene hadde kunnskapen fra første stund. Kanskje var det folk som flyttet inn f. eks. under folkevandringstid, og som hadde med seg ny kunnskap.

Ved Skånings Åsaka i Västra Götaland ligger en borg på Lundsbergs Kulle. Borgen ligger 2,8 km fra kirken på Åsaka. Jeg har ikke foretatt noen besiktigelse av borgen, men den er omtalt i bygdeboken «Skånings Åsaka, sockens historia» (01). Palisadelengden er her ca. 400 m. Dette skulle innebære et nødvendig mannskap på 90 personer, men Skånings Åsaka var jo stort. Utenfor den 400 m lange palisaden er marken slettet og utenfor der faller terrenget ytterligere. Det kan tyde på at det også har vært en ytre palisade. En del borger på Romerike har også hatt en ytre palisade.

Steinfylling for palisade på borgen Skansen

Av det angitte antallet som var nødvendig for forsvaret, forstår man at borgen ikke måtte være for stor. Bemanningen måtte ut i fra palisadelengde balansere den hird og våpenføre menn som herren hadde til sin disposisjon. Det var herren med sin hird og våpenføre menn i herrens slekt som førte krigen. Borgene gir et bra bilde av hvem som hersket på Asakgårdene de første århundre og inn i vikingtid.

Det var slekter der krigen var viktig del av tilværelsen. De representerte et smalt sjikt av befolkningen som hadde krigføring som sin viktigste virksomhet. Den unge mannen ble ført inn i dette fellesskap gjennom den kodeks som rådde i slekten og samfunnets elitesjikt. To slags krig kan vi skille mellom, feide og erobring.

«Den sentrale rolle krig hadde i samfunnet som en integrert del av det politiske liv, understrekes av borgene, våpenofferfunnene, våpengravene og av hallen» (Skre 06).

Langbuene var et viktig våpen for forsvaret av borgene. Bildet viser Per Onsrud som ble Nannestadmester i langbueskyting 2016.

Kirkene.

Alle Asak-steder i Sverige og 3 i Norge er eller har vært kirkesteder. Disse stedene unntatt Ullene Åsaka i Västra Götaland og Åsåker i Røyken vet man har vært kirkesogn. Ullene Åsaka anså man lenge hadde vært uten kirke, men 1929 fant man spor etter kirken ved en arkeologisk utgraving. På Åsåker i Røyken kjenner vi i dag ikke til noen kirke eller kirkested. Er Asak her det eneste Asak-sted av elleve som ikke har eller har hatt kirke? Røyken kirke ligger ca. 1500 m fra Åsåker gård. Kirken fra tidlig 1200-tall har sin historie utlagt på web. Her diskuterer man en eventuell tidligere kirke og hvor den kan ha ligget. Med tanke på hva jeg har angitt over, bør man kanskje se Åsaker gårds område som et alternativ.

På Asak i Skedsmo har vi i dag ruinen etter «Gudleifs Asaka kirkia» (RB, 04). Kirken var sognekirke i Åkrene sogn frem til 1545 da den ble annekskirke under Skedsmo kirke. I 1598 omtales kirken som et øde kapell.

Når kirken som var viet til St. Mikael, ble bygget vet vi ikke men antagelig omkring år 1300. Kirken lå på Østre Asaks grunn. Navnet tyder på at Gudleif kunne ha vært innblandet da kirken ble bygd, men det vet vi ikke med sikkerhet. Gudleif eide gården, og det var vel han som ga gården til «Raumarikis profastedøme». Da ble gården kalt Gudleifs Asaker etter giveren. Deretter ble kanskje kirken bygd og gården ble prestegård. Kirken fikk så navn etter gården, Gudleifs Asaka kirkia.

Den første kirken på Asak var sikkert en trekirke. Herren på Asak bygde en gårdskirke og satte prest i kirken. De første kirkene ble bygget som gårdskirker på de gamle kultstedene. På Romerike ble dette kanskje konsekvensen av at Romerikingene tapte på Hellerudsletta ved Nitelva mot Olav Haraldsson 1022. Det er likevel noe usikkert når de første kirkene i Skedsmo ble bygd.

Olav møtte stort motstand mange steder i landet og fikk utkjempe mange slag i den sammenheng. Slaget på Hellerudsletta var et av dem.

Snorre forteller at Romerikingerne hadde samlet en stor bondehær, men deltok alle stormennene på Romerike i slaget? Stormennene i opplandsfylkene var jo de som hadde støttet Olav da han la frem sin plan om å bli norsk rikskonge. Olav Haraldsson hadde vokst opp hos stefaren Sigurd Syr som var fylkeskonge på Ringerike. Det gikk ikke så bra og Olav måtte flykte fra Norge etter slaget i Boknafjorden 1027.

Var ætten på Asak med på Hellerudsletta eller var de allerede Olavs støttespillere? Da kunne bygging av kirke komme i gang ganske snart. Kanskje hadde de allerede gått over til kristendommen. Om de var imot Olav Haraldsson så kanskje kirkebyggingen ikke kom i gang før etter slaget på Stiklestad 1030 og etter at Olav Haraldsson hadde blitt Olav den hellige. En undersøkelse av den gamle kirkegården ved kirkeruinen på «Gudleifs Asakar» skulle kunne gi en del svar. Gjennom tidsbestemmelse som jo er mulig i dag, skulle vi kunne bestemme kirkegårdens brukstid. Man skulle da fastslå om kirkegården er eldre enn St. Mikael's kirke, og i så fall at en tidligere trekirke har ligget på samme sted. Man skulle også få en oppfatning om når St. Mikael's kirke ble bygd.

Offisielt regner man år 995 som året da kristendommen ble innført i Norge. Det året kom Olav Trygvasson fra England og steg i land på Moster. Kristendommen kjente man til, spesielt i det øverste samfunnsjiktet, men det er vel en ønsketenkt overdrivelse å regne Norge som kristnet på den tiden. Derimot kan man si at kristningsprosessen startet da.

Asak kirke i Berg ved Halden

Danmark ble kristnet under Harald Blåtanns tid og regnes som Nordens første kristne land, er dette riktig? Kristningen av Danmark pågikk fra 953 til 965. Västra Götaland synes å være minst like tidlig ute. Skånings Åsaka ligger nær Varnhem. Her under høydedraget Billingen ligger nå Cistercienserordenens klosterkirke og klosterruiner. Klosteret ble etablert 1150. Eieren av Varnhem Fru Sigrid skjenket mark og skog til munkene. Birger Jarl som på 1200-tallet grunnet det vi dag kaller Sverige, har sin grav i kirken. Han samlet de 3 rikene Västra og Östra Götaland samt Svealand og anla Stockholm. Sigrid

og hennes slekt var kristne lenge før munkene kom. Nylig har man funnet og gravd ut restene etter en gårdskirke fra 900-tallet på høiden ovenfor klosteret. Der er det funnet ca. 3000 kristne graver. Gravplassen har vært i bruk fra begynnelsen av 900-tallet til 1100-tallets slutt. Sommeren 2017 blir alt åpent for publikum.

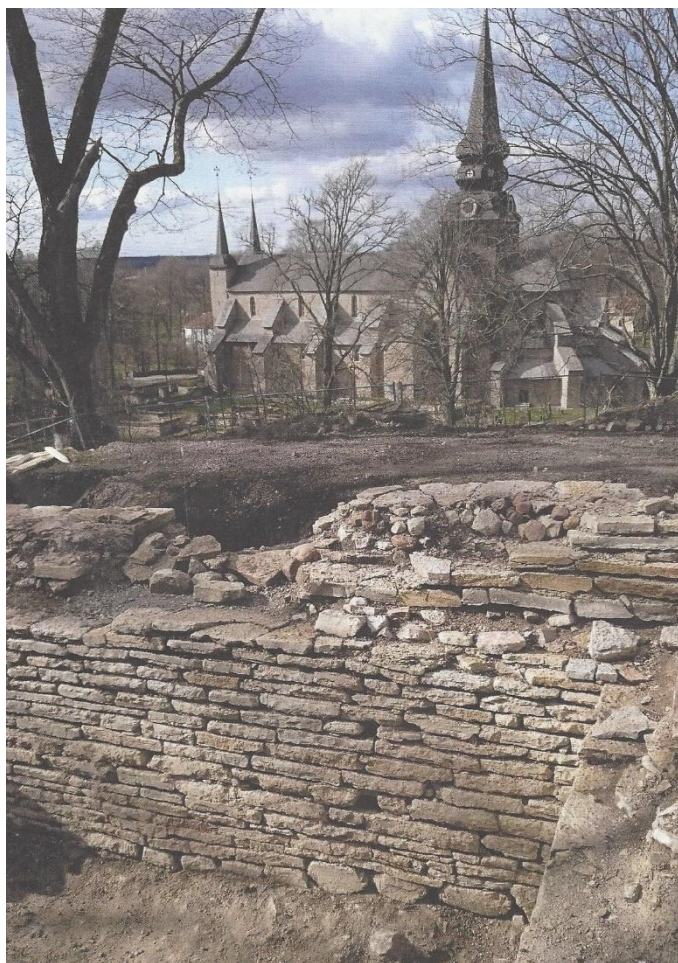
Kristendommen kom altså til Västra Götaland tidligere enn hva vi trodde. Dette gjaldt med stor sikkerhet også Skånings Åsaka, og en første gårdskirke der skulle i så fall ha blitt bygd på 900-tallet. Kan det også ha hendt på Romerike? Kan det ha hendt på Asak i Skedsmo?

Kristningsprosessen i Norge hadde sikkert et stort innslag av pragmatisme og kanskje ikke så stort innslag av kristen vekkelser som man tidligere har trodd. Var Olav Haraldsson en dypt troende kristen? Olav som var sønn til Harald Grenske, ble døpt på Ringerike sammen med sin stefar Sigurd Syr og sin mor Åsta som var omgift med Sigurd etter Harald Grenskes død.

Olav Trygvasson var fadder. At Sigurd Syr tok kristendommen betydde også at han fra da av var Olav Trygvassons mann.

I følge Snorre var Olav bare tolv år da han gikk ombord i hærskip og dro ut i viking og herjet. Etter oppholdet i England dro han så til Norge med målet og bli norsk rikskonge. Under «kristningsprosessen» gikk han hardt og brutalt frem og fikk mange fiender. Både Olav Trygvasson og Olav Haraldsson seilte fra England til Norge for å bli rikskonger og for å kristne landet. I England hadde Olav Trygvasson også latt seg døpe. Begge hadde vært ute i viking før de kom til England.

På sin ferd rundt om i verden og under oppholdet i England hadde de kanskje sett og forstått at de måtte være kristne og representere et kristent land for å bli behandlet som liker blant Europas fyrster. Kristningsprosjektet var da også et politisk prosjekt.

Varnhem klosterkirke med den nylig utgravde 900-tallskirken i forgrunnen

Så man slik på det også blant stormenn i det øvre samfunnsjiktet? Ikke blant alle men sikkert var det så blant de fremste som drev handel og var oppdaterte på verden utenfor og hva som hendte og betydde noe der. Var det så på Asak i Skedsmo også? På Varnhem i Västra Götaland var det sikkert på den måten. Der har man funnet en stor myntskatt med over 900 sølvmynter. De fleste myntene er engelske og preget for kong Ethelred i begynnelsen av 1000-tallet. Funn i gravene som perler, mynt og spenner tyder også på kontakter og handel vestover.

Det som gjaldt i Varnhem gjaldt sikkert også i det store og mektige Åsaka (Asakar) i Skåning og kanskje på flere av de store og innflytelsesrike Asakgårdene og da også på Asak i Skedsmo og i Sørurn. De drev kanskje sin handel via Oslo som var Romerikes havn mot omverdenen. Vi kan kanskje si at på den tiden motsvarte Europas kristne fellesskap vår tids EU.

Hvilke var de, Herrene på Asak?

Slekten som satt på Asakar i Akrom kom dit tidlig og satt der lenge. Gårdens gravfelt tyder på kontinuitet over lang tid. Pia Skipper Løken mener at gravfeltet kan ha vært brukt under hele jernalderen, dvs. fra 500 f. Kr. til 1030 e. Kr. Det er veldig lang tid, men la oss si at slekten satt på Asak i 900 år. Det skulle også være en lang slektshistorie.

Borgene som Asaks besittere bygde regner man tradisjonelt datert til folkevandringstid. Noen forfattere mener også yngre romertid dvs. 400 - 500 e. Kr. Var det på den tiden de kom til Asak? Kunnskapene om bygging av borger hadde de i så fall allerede.

Folk bodde og brukte jorden på asakområdet før den tid. Det viser funn datert helt tilbake til steinalderen. Men dette var et krigerfolk som hadde krigen nærmest som et yrke og kunne ta for seg. De ga området navnet Asakar, hvorfor? Professor Tom Schmidt, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, UiO anser i motsetning til professor Dagfinn Skre, Arkeologisk seksjon, UiO at gårder ikke bytter navn. Her er det imidlertid godssamlinger som dannes og drives igjennom med makt. Helt opp til vår tid har vi sett at nye navn oppstår ved godssamlinger, og det er besitteren som setter navnet.

Så vel borgene som våpenfunn i gravene viser på en krigerelite. Slekten som satt på Asak styrte over alle i nærområdet. Noen stat eller rikskonge fantes ikke på den tiden. For folk i området var det bare herren på Asak som ga trygghet og vern. I gjengjeld var kravet lojalitet mot herren og kanskje skatt. Det kan ligne på et mafiasamfunn med en kodeks som ga forpliktelser i begge retninger, fra den undergivne til herren og tvert om. Herren og hans slekt trengte også sikkerhet. Den skapte de gjennom allianser med andre i det øverste samfunns-sjiktet.

Hvor frekvent bruken av borgene var vet vi ikke, men antagelig skulle borgene utjevne styrkeforholdet mot en overlegen fiende. Man tok stilling i borgen og sendte bud til sine allierte. Krigen virker å være et uttrykk for ulike krigsherrers rivalisering.

Slekten var nok uvillig til å forlate gården om det ikke var absolutt nødvendig. Man fikk regne med at gården da ble plyndret og brent. Folk som ikke inngikk i borgstyrken måtte gi seg i vei med blant annet dyrebesetningen. Borgene gikk ut av bruk i løpet av 500-årene. Krigen forandret karakter og gjorde borgene strategisk unødvendige.

Det er på denne tiden vi ser at gullet får en karakter av gaver. Det gjelder brakteater og sverdsskjedemunnbikk. De virker å ha sirkulert i det aristokratiske sjiktet som gaver til

Brakteater funnet på øvre Tøyen gård i Aurskog-Høland. Samlet funn 19 stk. (Skre)
Foto Eirik Irgens Johansen

forbundsfeller innen stammen. Hensikten var vel å skape lojalitet. Men de er også nedsatt som offergaver til gudene. Det er i den sammenheng vi ofte finner dem i dag. Til i dag har man funnet 970 brakteater, 2/3 av disse i Norden. 13 funn i Norden inneholder 10 eller flere, 2 av disse inneholder 19 eller 20. Det er forekomsten av brakteatene og sverdsskjedemunnbikkene som knytter Romerikes gullskatter til det aristokratiske sjikt.

På 600-tallet og frem i vikingtid blir det guddommelige opphav mer tydelig og sentralt i

aristokratiets selvforståelse. Kulten som fra å ha foregått ute i den fri ved markerte terrengformasjoner, kilder og vann eller myrer og lunder, flytter inn i herrens hall (Charlotta Fabech 03, Dag finn Skre 06, Gro Steinsland 07). Det guddommelige opphav understrykes av brakteater der herren framstilles i Odin skikkelse.

Typisk skandinavisk brakteat med svastika

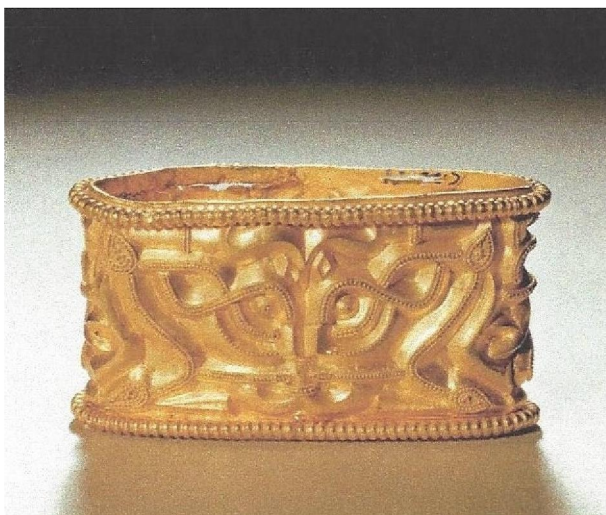
Skatten fra Stavi i Eidsvoll inneholder blant annet 10 brakteater og 2 sverdskjedemunnblikk

Gullskatten fra gården Stavi. © Kulturhistorisk museum. Foto:

Guldbrakteat funnen i Viglunda, ett smykke från ca 500- talet

Viglunda der det tidligere skal ha vært en skipssetning ligger ca. 600 m syd for Skånings Åsaka kirke.

Filigransornert sverdskjedemunnblikk i gull fra Onsrud (middelalderen Odinshof) i Ullensaker.

Foto: Eirik Irgens Johansen.

Over hele Skandinavia oppstår nå på 500-tallet gullgubbene, Det er løvtynne gullblekk ca. 15x15 mm. Gullgubbene har relieffpreging som ofte viser parmotiv med symbolsk, religiøs karakter, Odin og herren eller Frøy og jotunkvinnen Gerd.

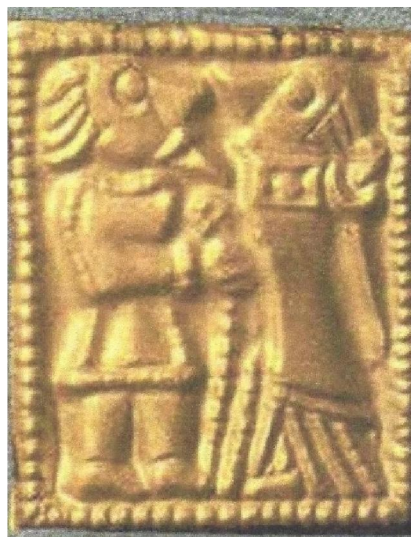

Foto: Terje Tveit UiO

Gullgubbene finnes ofte i boplasskontekst f.eks. i eller nær stolpehull i herrens hall eller langhus. Det er på denne tiden som de teofore gårdsnavnene oppstår.

Rekonstruert høvdingehall på Borg, Vestvågøy, Lofoten. Foto: Jørg Hempel.

Nå bygges hallene. Med den store hallen demonstrerte herren og slekten sin makt og posisjon. Her satt herren og hans viv i høysetet mellom slektens høysetestolper og utøvet sin makt politisk, juridisk og religiøst. Herren hadde mandat fra en høyere makt, fra storåssen selv. Han var av samme slekt. Hallen var en metafor for slekten. Det å brenne ned hallen ble betraktet som å svekke slektens makt. Noen spor av haller kjenner vi ikke til på Asak-gårdene, men har noen letet? Hvor lå hallen på Asakar i Akrom? Merkelig er det om det ikke var en hall eller et langhus på Asak i Skedsmo. Skal man lete så bør man konsentrere seg på plane områder og der f. eks. skanne av med georadar.

Vikingtiden og striden om kongemakten.

Når vi kommer frem til vikingtid får krigeraristokratiet en noe annerledes rolle. Vi kommer inn i en lang periode i norsk historie der man strider om makten over større områder. Til slutt står striden om makten over hele Norge. Dette kom i gang på alvor på slutten 600-tallet da ynglingene gjorde entré. De kom via Solør med Olav Ingjaldsson Tretelja i spissen. (Snorre Sturlasson, Ynglingatal).

For stormennene og deres slekt ble det nå å velge side i kampen om kongemakten. De ble kongens menn. Dette viser blant annet de ryttergraver som er funnet. Disse gravene med våpen og rytterutstyr viser på en elite som med sine menn var kongens støtte og helt avgjørende for de som stred om kongemakten.

På Asak i Skedsmo har man hittil funnet 3 ryttergraver. Ikke på noe annet sted på Romerike har man funnet så mange. Dette tyder på kontinuitet for slekten som kongsmenn.

Slektens selvforståelse når det gjelder det guddommelige opphav var den sentrale kjerne i hvordan de valgte og fremstå i den tid de levde. Men også det samfunn som omga dem må ha akseptert deres særstilling.

I Snorre Sturlassons Kongesagaer får vi eksempel på dette. Ragnvald Heidumhære, sønn til Olav Geirstadalv og brorsønn til Halfdan Svarte, hadde en tro på sitt guddommelige opphav.

*Og i Norge
trivdes nå
ei grein av Odins
sterke ætt;
Olav fordum
med ovmot rådde
det vide land
i Vestmar,
til fotverk
ved foldens strand
kortet livet
for kjempers venn.
På Geirstad
gravd i haug
ligger kampglad
hærkonge.*

Han må ha akseptert Tjodolf fra Kvines kvad Ynglingetal som beskriver Ragnvalds ætt tilbake til Frøy og Njord. Her inngår verset om hans far Olav Geirstadalv.

Håkon Jarl hylles av Øyvind Skaldespille i Håløygtal der Håkons ætt føres tilbake til Sæming som her oppgis være sønn til Yngve-Frøy (andre steder oppgis han å være sønn til Odin). Snorre legger også frem tesen at æser og vaner var mennesker som etter sin død ble guder. Odin for til Valhall og ventet på dem der. Dette er ikke uvanlig for polyteistiske religioner. Odin heter på svensk Oden og i Tyskland brukes det germanske Wodan. Konsonanten W ble på germansk og fornordisk uttalt som engelsk W.

I The Winchester Manuscript fra det 9. århundre finner vi kong Alfreds genealogi som går fram til år 891 men den starter langt tidligere. Den inneholder blant andre angelsakserne Cerdic og sønnen Cynric som året 494 kom med 5 skip fra Sachsen og la til

ved det som siden ble kalt Cerdics Shore. Det var starten på den angelsaksiske erobringen av England. I genealogien finner vi Wodan og Wodans sønn Beldeg dessuten Wodans forfedre helt tilbake til Wodans tippoldefar Geats som Snorre kaller Jat. Cerdic var i niende ledd etter Wodan. Kong Alfred var bestefar til kong Adalstein som fostret Håkon Haraldsson, senere Håkon I.

De som så seg som gudeætlinger hadde sikkert ikke noe problem med dette. At Odin hadde vært menneske, men likevel ikke så vanlig, gjorde det jo mulig å hevde slektskap med ham. Siden ble han guddommelig og satt så i Valhall. Noe av det hellige skulle da også falle på dem.

Asakar-gårdene skulle altså være bebodd av gudeætlinger som så seg være av æssætt, i slekt med storassen Odin. Med gårdsnavnet ville de understryke sin særstilling.

Navnet Asak/Åsaka er et bra eksempel på et bebyggelsenavn som trenger en bredere og mer

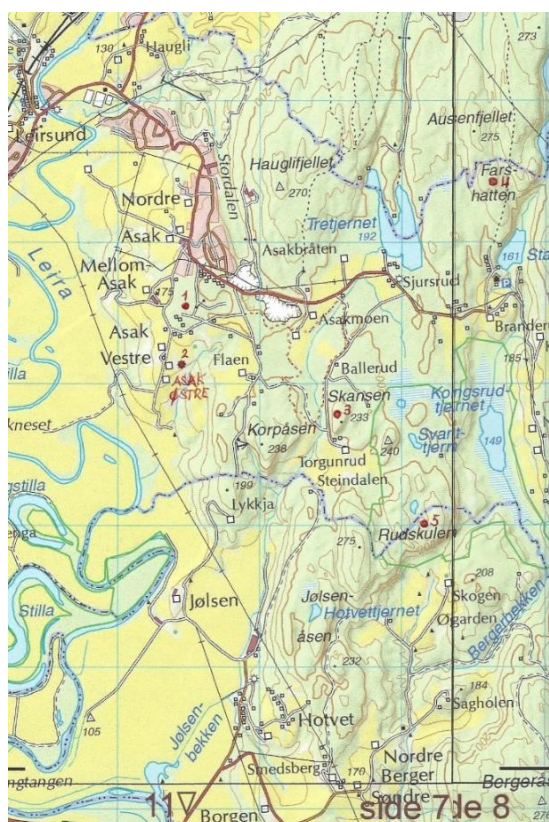
tverrvitenskapelig forskning for å komme videre og frem til troverdige tolkninger. Det burde være motivert av den store interessen for navnet i over 100 år. Jeg tror også at man bør prøve en annen vinkling i denne sammenheng. Med håp om å gjøre dette enda tydeligere vil jeg legge frem en ny hypotese.

Hypotese: *As- står for aristokrater med selvoppfatningen å være av as-ætt.*

Det handler da ikke om guder som stiger (aker) ned men mennesker som i sin egen selvoppfatning stiger opp. Hypotesen kan oppfattes som eventyrlig men er likevel ikke mer usannsynlig en flere andre fremlagte tolkninger.

Men det sier seg selv at en tolkning av navnet basert på forskning ut fra en slik hypotese, umulig kan belegges bare med lingvistikk. Det er innlysende at en tverrvitenskapelighet i forskningen trenges her med bidrag fra språkforskere, historikere og arkeologer. En forskning på forhistorien til slektene som satt på Asak-gårdene, skulle kunne være interessant og kanskje gi ledetråder. Et bredere arbeidssett ville sikkert føre en «asakforskning» fremover og da ikke bare i et navneperspektiv.

Det finnes kanskje andre veier å gå enn å lete etter appellativer med naturtilknytning for navnets siste ledd. Terrengforholdene på de forskjellige Asak-gårdene er svært ulike, så der er det ikke så mye å hente om man søker en felles nevner. Eike-trær vokste sikkert på alle Asak- gårder på den tiden. Men som jeg tidligere har behandlet, det er den ulike språkutviklingen i Norge og Sverige som setter stopp her. Mens man i Sverige, ifølge Elmevik, har hatt en utvikling: *-aik> *-æik > *æik >-ek, har vi i Norge hatt: *-aik > -æik > eik (uttale i dag æik). Altså ingen fellesnevner (se kapittel 2).

Kart over deler av Åkrene med Asak og Asakmarka.

1. Asak gravfelt
2. Gudleifs Asaka kirkeruin
3. Borgen Skansen
4. Borgen Farshatten
5. Borgen Rudskullen

Vi kan heller ikke se bort fra muligheten at innholdet i noen av våre bebyggelsenavn har sin opprinnelse utenfor vårt språkområde. Kanskje når vi aldri frem til en tolkning så troverdig at den får en bred oppslutning. Men da må vi også kunne akseptere dette.

Oppslagsverk for bebyggelsenavn bør imidlertid på en bedre måte klargjøre graden av sikkerhet eller usikkerhet hos de angitte tolkningene.

Bibliografi

Bibliografiske forkortelser kapittel 3.

DN - Diplomatarium Norvegicum

NG - Rygh, Oluf. Norske Gårdnavne 1998. Annet bind. Akershus amt.

NSL - Norsk stadnamnleksikon 1997, 4. utg.

RB - Biskop Eysteins Jordebog. (Huitfeldt, H.J. 1873 – 1880, Christiania.

SD - Svenskt Diplomatarium

SOL - Svenskt ortnamnslexikon. 2003

Litteratur kapittel 3.

01 – Borg, Georg. Skånings Åsaka. Sockens historia. 1978

02 – Erixon, Sigurd. Svenska byar. Nordiska museet. 1960

03 – Fabech, Charlotte. Samfundsorganisation og Regional Variation. Norden i romersk jernalder og folkevandringstid. Århus.

04 – Haavelmo, Halvor. Skedsmo. Bygdens historie. 1929

05 – Skipper Løken, Pia. Dokumentasjon av gravfeltet på Asak i forbindelse med inngrep og skjøtseltiltak på gbnr. 07/07, 07/06, og 06/07 i Skedsmo kommune. Akershus fylke. 27.07.04 – 27.08.04. Akershus fylkeskommune.

06 – Skre, Dagfinn. Herredømmet. Bosetning og besittelse på Romerike 200 – 1350. Doktoravhandling 1997. UiO.

07 – Steinsland, Gro. De nordiske gullblikk med pærmotiv og norrøn fyrsteideologi. Collegium Medivale nr 3 1990/1 Oslo.

08 – Sturlasson, Snorre. Kongesagaer.